

*τῆς Ρωμιοσύνης ἡ ψυχή, τινάξεται
ἀλάκαιοη καὶ δλόρθη μὰ Πατρίδα.*

*Καὶ γὼ στοῦ δοξαριοῦ σου τὸ ἄγγιγμα
πιώθω χορδῆς σπαρταριστὴ τρεμούλα
καὶ τραγουδιοῦ πνοὴ γριψῶ στὰ στήθια μου
«Πῶς εἶμαι Ρωμιοπούλα».*

MYPIEAAA

ALBERT THUMB

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (*)

‘Η ξανχωριστική «αίρεση» γεννήθηκε, όπως είπαμε, άπο την πρόσφατη πρόσ γέρου και κακόδολη κατάσταση. Τὴν ἐπανάσταση ἀφτή, πού ζηταὶ νὰ φήσῃ τὸ ζυγὸ τῶν πατροπαράδοτων, μπορεῖς κι’ ἀφτή νὰν τὴ πεῖς «γνήσιο ἰστορικὸ καρπὸ» τοῦ μονοφωτικοῦ ἔστυλογμοῦ τῶν Ἑλλήνων, γιατὶ προσπάθειες νὰ ξανχωριστανέψουν τὴ γλώσσα ἔγιναν ξανὴ καὶ ξανὴ ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Πολύβου ὡς στὰ σήμερα, ὅπει τὰ προδεοφτικὰ κεφάλια στὸν Ἐλλαδεῖ τὶς ἔχουν ξαπτερχεῖ μέσα στὸ αἷμα. ‘Αν οἱ προσπάθειες πρὸν ναβάγησαν, μέρος φτάνει ἐξωτερικὰ περιστατικὰ, μέρος ὁ πειρατάρης καὶ στεῖρος συντηρητισμὸς ποὺ ὡς τῷρα, ἀντίθετα πρὸς τοὺς σπουδαῖς στοὺς λαοὺς τῆς λοιπῆς Ἐβρώπης, ἀμπόδισε καθὲ ξανάθησμα δικαιοητικὰς ζωῆς στὸν Ἐλλαδεῖ. Γιὰ τοῦτο ἵσα πρέπει νὰ χαιρόμαστε ποὺ τῷρα τέλος ξαναπαλέονται νωπὲς δύναμες μ’ ἀπόρχηση νὰ λεφτερίζουν τίν ελληνισμὸ ἀπὸ τὴν κατοχὴ τῶν πατροπαράδοτων. Πῶς σύγκαιρα ὁ ζῆλος παρατρέχει κάποτες δὲν εἶναι τίποτα ἀσυνήθιστο, κι’ ὁ ἀγώνας μὲ τοῦτο δὲ χάνει τὴν ἀξία του. ‘Λπ’ ὅπου κι’ ἀλογαρίσσεις τὸ γλωσσικὸ ξανχωριστικὸ, τὸ πρώτης συγκεφαλαιώνεται σ’ ἑτοῖτο καὶ τίποτα ζῆλος, ἀγένητης χρόνια δὲν παραγέρατε τέλος ὥριστικὰ κι’ ἀδὲν πρέπει πιὸν ν’ ἀντικατασταθεῖ μὲ καινούργια φάση. Τὸ πρόβλημα εἶναι ναὶ μὲν πραγτικὸ, τῆς ζωῆς, μά κι’ ἡ γλωσσολογία μπορεῖ νὰ δύσει γνώμη, ἀπειδῆς ἀπὸ μελέτη ἔργων ἀνάλυγων ποὺ τέλιωσαν καιρὸ τῷρα ἔχει ἀποχήσει τὰ φῶτα ὅπει τὰ κρίνει ἔργο ποὺ γίνεται καὶ νὰ δηλώσει τι θά εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ πιθανὸ ἢ ξειοπόθητο. ‘Εδῶ βρίσκεται ἀκόμα κι’ ἡ καθολικἰσκὴ ἀξία ποὺ τὸ νεοελληνικὸ

^{*)} Koinake up:6, 282 xai 283.

γλωσσικής ζήτημας ἔχει γιὰ κάθε φιλόλογο καὶ ίστορικὸν τῶν γραμμάτων δηλαδὴ, γεγονότα, ποὺ στούς τόπους μας ἔκλεισαν σὲ καιρούς περασμένους καὶ ποτὲ νόημά τους τὸ ξεκαλίζουμε φιλολογικὰ μὲ τη μελέτη ἐγγράφων, μας προβάλλοντας ἀμεσα στὴν Ἑλλάδα μπροστά μας, κι' ἐνῷ παρατηροῦμε σημερνόντας ἁγάνα υπὲρ καινούργιας φιλολογικικῆς γλώσσας μὲ τη καθέναστά του ὅλα, ἀκονίζουμε τὴ ματιά μας ὥστε νὰ κρίνουμε περασμένες ἐποχῆς δικοῦ μας πολιτικοῦ, καὶ στὸ νῦν μας μᾶς ζηυγραφίζεται ζάστερα μὲ τὸ τρόπο πλάστηκε ἡ δική μας γραφτή. Κανεὶς δύναται δὲ θὰ μὴ πείσει καὶ πώς διπλα παρατηρήθηκε ἀπανωτὰ στοὺς ἄλλους Ἐβραϊκοὺς λαούς, ἀφτιέσσας ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα δὲν ἔχει τὴν καμιὰ δέξια. Οἱ ζετυλιγμένες τῆς ἑλληνικῆς καταγέλαθος δὲν εἶναι ἀλλιώτικος ἀπὸ τῆς λατινικῆς μάλιστα δείχνει πολλὰ τὰ ἀνάλογα. "Αν οἱ Ἐβραῖοι λόγοι, κατέχοντας ἄλλα ἀρτά, ἔγκρινουν τὴν γλώσσική ἁγάνα στὴν Ἑλλάδα, δὲν τους κινεῖ τὰ ποτα σωβινισμάτα — κέφους σὲ κανέναν εἰθικό τους ὕλικό τους διάφορο δὲν τους ἀγγίζει τὸ ζήτημα — παρὰ τοὺς κινοῦντα στοχχούσιοι ἀπιστημονικοί. Όσους μάλιστα θέλουν τὸ καλὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀφτούς σμικρὰ στὴν Ἱπποτήμη τοὺς κινεῖ κι' διαπόθεος πῶς μηρά γλώσσικά προσέντα νὰ προσκόψει τὸ διανυτικὸν ζωὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ο Χατζιδάκης, πού είναι: χριλονίκητα δύο το γρωστέσσεις ή νεοελληνική γλωσσολογία, άπαντα στη γλωσσική ζήτημα πρέπει να θεωρηθεῖ κομματικός. Στὰ κομματικά δύος ύποκειμενικοὶ λόγοι — αἰσθηματικοὶ παράγοντες — παιζούντες πρόσωπο σπουδαῖος Λοιπὸν, ἐ Χατζηδάκης δίνει, ἔννοεῖται, μεγάλη σμασία σ' ἑτοῦτο, πώς ἔνας γνωστότατος νεοελληνιστής, ὁ Karl Foy (πού δύως χρόνια πολλὰ τώρα παράτησε τὴν μελέτη τῆς νεοελληνικῆς) ἔγκρινε τη γνώμη τῶν καθαριστάδων. Όμως τοῦ Foy ἡ παρατήρηση ὅπου μᾶς παραπέμπει ὁ Χατζιδάκης (σελ. 45 καὶ ἕξτες) φάνηκε στὰ 1888 (ἴσως ίσα ὅτε ἥρχε ζε διαφορετικής ζητώντας καὶ δὲν ἀγγίζει στὸ παραμικρὸ τὸ καθαρτὸ πρόβλημα, ὅντας κατὰ τὴν ίδει μας διδότελα ἔσχετη μὲ τὴν σημερνή του θέση). Οταν διαφέρει τὸν άντιπαλό του τὸ Κρούμπαχο πώς τ' ὄνομα τοῦ Foy ὡς θιασώτη τῆς γραφτῆς τὸ παράτρεξε, ἀφτὸ εἶνα: τόσο πιὸ περιέργο, δύο διδίος τρανότατα πέφτει στὸ ίδιο σφάλμα. Μὲ τὸν τρόπο δηλαδὴ ποὺ ἀναφέρεται μιὰ μεταφράση ἀπὸ τὴν κριτική μου τοῦ βιβλίου τοῦ Κρούμπαχο

χου (*) σὲ κάνεις καὶ νορμίζεις; πώς έγώ είμαι τάχχος σύμμαχός του ύπερ τῆς καθοριζόμενης γρατί γραφειού (σελ. 83) «πώς [δι] Κρούμπαχος;» δε ψέφωνε κακνένα καινούργιο ἐπιχείρημα, τὸ παρατρέψητε κι' ὁ φίλος Θυμής. Μὰ ἐπειδὴ ἐδῶ παρατρέγεται ποὺ έγώ, δέπως χρόνια πρὸιν, ἔτσι καὶ σ' ἐκείνη μου τὴν κριτικὴν ἐγκρίνω πέρα πέρα τὸ γλωσσικὸν ἔναντιον φρατικὸν πληνημά, θὰ συμπεράνεις διάναγνώστης πώς ἐννοοῦσα γὰρ κατηγορήσω τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Κρούμπαχου ως σκουριασμένα κι' ἀνασκευασμένα καιρὸς τώρα (**). Τὸ λόγικα μου διμως ἔχουν ὀλότελα διαφορετικὸν νόημα, μήτε μπορεῖς ἀλλιώς νάν τὰ πάρεις παρὸς πώς τοῦ Κρούμπαχου τὰ ἐπιχειρήματα στὰ μχτιακάθε ἐπιστήμονα φαίνουνται τόσο συστικά, ὅπτε καταστρωμένα μαζὶ ἀρκοῦν ἀμέσως νάν σὲ πείσουν. Ο Κρούμπαχος τὸ ἔργο του τὸ ξετέλιωσε στὸν καιρὸν του λαμπρότατα· δι Χατζήδακης διμως τὸ καύδει πώς ἐγώ πηγαλώ μὲ τοῦ Κρούμπαχου τὴν γνώμην καὶ πώς τὴν ἀξία τοῦ βιβλίου του τὴν ἀνεβάζω ποὺς ἀψήλα. Μὰ σ-τὴν Ἑλλάδα τοὺς συναδέρφους, οἵοι ἀπό λαγούς ἐπιτημονικούς κηρύγγωνται μὲ τὸ μέρος τοῦ ἔναντιον φρατικοῦ, εἰναὶ σύστημα νάν τους παραστατούντων κομματικούς, καὶ γιὰ τοῦτο εἴναι τυχερὸς ποὺ τώρα τελειτατία (***)ένας αὐδέτερος γλωσσοδίστης αξίας τοῦ Brugman ἔργων μὲ τὸν διό τρόπο τὸ γλωσσικὸν ζήτημα καὶ τὴ διατριβὴν τοῦ Χατζήδακη, δέπως κι' ἐπερεπε νάν περιμένεις. Λόρδον γράφεις ξαστερά καὶ πιστά τὰ φρονήματα καὶ τῶν διὸ μεριῶν, ἔπειτα σὸν ἀπὸ τὸ ὄψος τῆς καθολικῆς γλωσσολογίας ἀπάγγειλε τὴν ἀπόφασή του, καταδικαστικά τῆς γλωσσικῆς νέκρας καὶ συνήγορη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ιστορικοῦ ξετυλιγμοῦ.

Μοῦ κακοφαίνεται κατάκαρδα πώς στὸ γλωσσικὸ
ζήτημα μοῦ είναι ἀδύνατο τὸ ἀκολουθήσω τὸ Χα-
τζηδάκη μὲ τὸν ἔδιο τρόπο διπώς στ' ἄλλα του ἔργα
τὰ γλωσσοἰστορικά. Θὲ προτιμοῦσα τὸν ἀξιολογώ-
τατο λόγιο νὰν τὸν ἔβλεπα στὸ στρατόπεδο τῶν
ἀντρῶν ποὺ ζητοῦν τὴν ζωντανὴ γλώσσα νὰ τὴν ξα-
ναθρούν: ξέσουν στὰ φίλολογικά της δικαιώματα μὲ
τὴν ἐλπίδα πώς ἔτσι: Θ' ἀναστηθοῦν δη: μοναχὸς τὰ

^{*)} 'Aus' *Die Deutsche Literaturzeitung* 1908, 2547-49.

**) Τὸ νόγμα ἀρτὰ ἔνοβάζεται κακιχρότερα στὴν Ἀ-
πάντηση σελ 498. Παρόδια περιχτεῶ πώς σε διὸ Ἑλλα-
χωρία τῆς Ἀπάντησης ὁ Χατζίδικης μ' ἐναφέρει τὰ νὰ
δῆλωσα πάντα γνώμη ἀντίθετη πρὸς τοὺς δημοτικιστάδες
καὶ ποτὲ μὲ τὸ μέρος τους.

***) Deutsche Revue, März 1906

ἔνα δράμικα σταλμένα στὸ διαχωνισμό. Τὸ ἥρηκαν ἔχομόνο τὸ καλλίτερο, μὰ καὶ τοὺς ἀναγνώρισαν πολλὲς ἀρετές· δὲν τὸ μέραθεψαν ὅμως γιατὶ ἄγγεια κάποια θεμέλια τοῦ καινωνικοῦ μας καθεστώτος; τὰ ἵερά. Αὐτὰ εἰναι βελμένα νὰ φυλάξῃ παντοὶ δύοι κράτος κ' εἰ ἐλλήνες λειτουργοὶ τοὺς δὲν μπορούσαν γὰρ κάρμουν διαφρετικά. Τιμή τοις μάλιστα, ποὺ δὲν τάναθεμάτισκαν, μὰ καὶ τὸ πάνεψαν. Τόμελογῷ πώρῳ περιστέρο μὲ ἔαφνιζε; ή στάσῃ τοῦ Σενόπουλου ἀπέναντι σ' ἔνα ἀλλο δράμικα καὶ γενικὰ σὲ μᾶς προσπάθεια, ποὺ ρανερότερο, ζπως λέει, τώρα στερνά στὴ συγκινή παραγωγή μας. Τὴν κατηγορεῖ πώλει λει νὰ μᾶς μπάσηγε νέα διαιρόντα. Εἴνα κι ἄγνωρα στὴ ρωμαϊκή κοινωνία, νὰ φέρῃ στὴ σκηνὴν ἔνα ἔντημα συνειδηθῆσε, ποὺ ἀλγάρι της δὲ ἥρισκεται στὴ γύνη τοῦ ρωμικοῦ. Παρέργασα κάτιγ, ράζει τὸν Σενό-

αἰσθῆμα μονάχω, ὑπογραφμένει ἐ συγγραφέας το
«Τρίτου» καὶ μὲν αὐτὸ χαράξει τὸ δρόμο τῆς δραμα-
τικῆς μας τέχνης γιὰ τὸ μέλλον. «Τὰ δράματα τῆς
λεπτῆς συνειδήσεως είναι δι? ήμερες άκρεμα ξένα καὶ θε-
είναι διὰ πολὺν καιρὸν καὶ ίσως αἰώνιως». Μεῦ θε-
μένει τὸ Ραμά μὲ τοὺς παρέμοιούς καινωνιολογικούς
ἀφορεῖσμούς του. Κάστρο στένουν κ' οἱ δυὰς ὀλέγυρη
ἄπει τὴν Ἐλλάδα καὶ ἀπόδω του κόσμου πλατανὸν τρο-
φο. «Αν ἔχουν καινοκυάνια καὶ τὸν "Αρη, οἱ ἀστρε-
νόμοι: Ήτα σπάνε τὰ κεφάλια τους γὰρ μαντέψουν τί εί-
ναι. Κάστρα κινέεινα ἔνα γύρο ἀπὸ τὴν κλασικήν
γήρα καὶ μπρὸς στήν πύλην τους οἱ δυές μας φίλοι ν-
τυλὴν μήνη ἔμπη τὲ ξενότερον.

Μὰ τὸν Εισόπουλο δὲ Ηέλιῳ νῦν τὸν κατεβάσω το-
σο. Μὴ ἔνα ἄλλο δράμα, στεφνὺς καὶ αὐτό, ποὺ εἰχ-
ράσγ, του ἔνα ξήτυμα συνεῖδησης, πιὸ πολὺ μάλι-
στα νορδηγικῆς ἀπὸ τις «Αἰνιδεῖς», ἀκουσα μὲν
ναγάλιασμα πώς ὁ Ἰδιος φύναξε σ' ἐκείνους, ποὺ το-
κατηγόρεσσαν ξενότροπος: «Βρέ τὸν λιποποιο, γιατί παρε-
ξενεύεστε; Κι ἐν δὲν γῆθεν ἀκόμα στὸν τόπο μα-
κήτα ποὺ σᾶς ἔχαψεν, ποιέσι οὐκεὶ τὸ λέει πώς δὲ
Πλάτονιν μιὰ μέραι;» Αἵς μὲ συμπατήση τώρα κ' ἔμ-
νε τὸν ρωτήσιο: Πιστεύει ἀλήθεια πώς ή νορδηγικη-
κοινωνία ἔτεσσε ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς στὸν μόρφο της η

μαν με τη μανία τῆς αληθείας. οἱ ἑνα Ρέσουρε εὐ-
γενικός, η ἔναν ἀπόστολος τῶν Ἰησοῦν ἀπαπτίσεων,
οὰν τὸν Γκρέγκορ Βέρλε, σὲ μὰ Νόρα η μὲν Ἐλί-
δη Βάγγελ; Ήώς στὴν ἐποχή, ποὺ ὅγμοισι γρήγοραν
αὐτὲς οἱ μορφές, τὰ πρότυπά τους δὲν ἴπτηραν τὴν
βρεφική καινωνία, δὲ Ηέλιος ἀλλοι μαρτύριος ἀπὸ τὴν
ἀγανάκτηση, ποὺ κίνησαν σ' αὐτή, οἱ τρομαχίκες
γίγικες ἀπωτήσεις τοῦ πονητή, μίστε γάναγκαστη τοῦ
τοσ νὰ τινάξῃ ἀπὸ τὰ παπούτσια τη μή σκένη τῆς
πατρίδας. Καὶ νὰ πούμε κινή τὴ μαίρη, ἀληθεία:
"Αν εἴταν νὰ μᾶς ξανάδειν ε πονητής μονάχα ή, ε
μηρει τριγύρω του κ' ἐκεῖνο ποὺ καλένας μας σκον-
τάζεις ἀπάνω του, δὲ Ήάτα: τίσο θέρος ε μιστές του.
"Αν η φυτογραφία μπορεῖ νὰ ικανοποιήσῃ, τὴν κι-
ολητική, ἀνάγκη, τῆς ἐμμετωπικής, ποὺς Ηάπειρος

έθνικά γράμματα, παρά και σύνολη ή διανοητικά μόρφωση του γένους τους. Γιατί συνήτηση έδω δὲ χωράει, πώς δε Ἑλληνικὸς νοῦς ἔχει μεγάλη ἀνάγκη νὰ ξαναδρούστει. Μὰ δε μαρασμός του ἔχει ἀρχαγές ἀφορμὴ τὸ κράτος τῆς καθαρέουσας, η εἶναι ίσως ἀφρή σημάδι διανοητικῆς φτώχιας; Ἐδῶ ὑπάρχει ίσως ἀμοιβαῖα ἐπιρροή. Μὰ ὅπιος ἔχει πίστη στοὺς "Ἐλληνες πώς θὰ ξαναπροκόψουν, ἀφτὸς πρέπει νὰ πεῖ νὰ στὸ πρῶτο μᾶς ρώτημα, καὶ νὰ παραδεχτεῖ πώς ή διανοητικά τους ζωὴ θὰ ξαναθίσται ἀμα τέλος τινάξουμε πέρα τῆς ἀλυσίδες τοῦ φερτοκλασικοῦ ἀλλιώς, φθονοῦμε πώς δε Ἐλληνισμὸς θὰ καταπονεθεῖ ἀπὸ τοὺς νεότερους; Ἰλλυρικὸς λαοὺς, ποὺ ἀν καὶ κατώτεροὶ του τώρα, κοιτάζουν ὅμως κατὰ τὰ ζωτανὰ παρόντα.

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ
μεταφραστής.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Στὸ χορὸ τοῦ Ὡδικοῦ Σύλλογου Ποταμοῦ

Νέοι, τονίστε τὴ φωνὴ¹
Μελῳδικὰ νὰ ἡχήσῃ
Στῆς θείας τέχνης τὸ Ναό,
Κι' αἴρα μὲ κυματίση . . .

Ἄρμονικὸν ἀντίλαλο
Ποὺ στὰ οὐράνια ἀκόμα
Μὲς τῶν θεῶν τὸ δῶμα
Μὲ χάρη ν' ἀκονοτῆ.

Νέοι, τονίστε τὴ φωνὴ¹
Γλυκὰ μέσα νὰ κλείσῃ
Χαρᾶς αἰσθήματα η ψυχή,
Κι' δλόγυρα μὲ σκορπίο.

Τὴ μαγικὴ τῆς δύναμη¹
Νὰ κινηθοῦν μονάχοι
Πάλε οἱ αιληροὶ βράχοι.
Υψῶστε τὴ φωνή.

Κέρκυρα Σπύρος Περούλης

Η ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

εἶναι ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ γιὰ τὸ λαὸ καὶ δέχεται καταθέσεις ἀπὸ μετὰ δραχμὴν καὶ ἄπλων.

Σοῦ πλεωρώνει τόκο + 1/2 % καὶ σοῦ δίνει πίσω τὰ χρήματά σου διότι τελήσεις εἶτε δλα εἶτε μέρος ἀπ' αὐτά.

νὰ λέρωνε μὲ μπογιές τὰ δάχτυλά του; Τὰ κρύφια αὐτιάζεται, τὸ δάσος βλέπει, ἔχι τὰ δέντρα μόνο, καὶ τὸ ἔξιδανίκευμα ἔχει δργανό του κάθε παιγνῆς, πάξιζει τένοντα. Πόθους καὶ λαχτάρες του ἔνσαρκνει στὰ δημιουργήματά του. Ή πραγματικότητα εἶναι η βάση μόνο, ποὺ οἰκοδομεῖ, πραγματικὲς εἶναι μονάχα οἱ ἀφορμές, ποὺ βρίσκονται στὴν κοινωνία καὶ στὶς ἀνάγκες της.

Αὔτες τὶς ἀφορμές φαίνεται νὰ παράδεις δὲ ἐπικριτὴς τῶν «Ἀλυσίδων». Εἶναι τὰ γυαλὶα τὰ σκονισμένα, η πρόσληψη πώς τὴν Ἐλλάδα δὲ θὰ τὴν κυρερήσουν οἱ ίδιοι νόμοι, ποὺ ἀναπτύσσουν καὶ τὶς ἀλλες κοινωνίες. Γι' αὐτὸς σὲ κάθε φυνέρωμα ἔξειλης, πρόσδου, οἱ κραυγές: κιτὸ δὲν εἶναι γνήσιο ρωμαϊκό εἶναι ξενότροπο. δὲ μᾶς ταριχές εἰναι τὰ ρέστα.

Ο «Κριτικὸς τοῦ Νομοῦ» μᾶς ἔδωσε σωτὰ μιὰ γύνη, ποὺ πρέπει νὰ σταύρωσε νὰ ἔχτιμήσουμε ἔνα δράμα σὰν τὶς «Ἀλυσίδες».

Αν τὸ ἔξετάσωμε καὶ τὸ πρᾶμα, τὸ γλωσσικὸν ἔνημα ἀπ' τὴν πρῶτη ἀρχὴ του δὲν εἶται γλωσσικὸν ἀπλῶς, μὰ τὸ πνευματικὸν ψιθύρισμα ἔνδες λαϊκοῦ ξυπνήματος, ποὺ η σπίλια του καὶ ἀν κρυφούσσεις ἀκόμα, καὶ ἀν μόνο τὸν καπνὸ τοῦ πρῶτου του φουν-

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ²

§ 7

Οἱ Ἑθνικοὶ Ἀρχηγοί.

Ἡ Ἐκκλησία μας λοιπὸν εἶται τὸ μόνο ἔθνικὸ σύστημα πού, ἀδιάφορο ποιὰ τὰ αἴτια, μᾶς ταφῆκε ἀπειράγο δ Καταχτητής. Κ' εἴτανε δὲ λαμπρὴ εὐκατέρια νὰ μᾶς δείξῃ τὴν εὐεργετικὴ δύναμη της, ν' ἀνοίξῃ τὴν ἀγκαλιά της, νὰ πάρῃ τὰ τέκνα της, νὰ τὰ παρηγορήψῃ, νὰ τὰναθρέψῃ, νὰ τὰ φωτίσῃ. Τὶ δικαὶον οἱ ἀρχηγοὶ της, μόλις ἔχουσε η Τουρκοκρατία; Μέσα στὴ γενικὴ τὴν παραλυσία, ἔκει ποὺ ἔπειπε νὰ κανονίσουνε σοβαρὴ πολιτικὴ καὶ νὰ σπείρουνε τὰ πρῶτα στοιχεῖα μιᾶς δεύτερης ἔθνης γέννας, μεταμορφωθήκανε, σὰν ἀπὸ κατάρα δὲ μάγιο, σὲ δαιμονισμένους ιεροκάπηλους, καὶ μόνο ποὺ δὲ συστήσανε χρηματιστήριο γιὰ νὰ πηγαίνουνε νὰ μαθαίνουνε ποια εἶναι η τιμὴ τοῦ Πατριαρχικοῦ τοῦ θρόνου καθειστιγμὴ καὶ κάθε ὥρα. Ἡ σιμωνία, η ραδιούργια κ' η ἀργυρολογία εἶται οἱ μόνες φροντίδες τους, η ἀμάθεια κ' η πρόληψη τὰ μεγαλύτερά τους προσόντα. Τυφλοὶ τυφλούς διδηγούσανε στὸν γκρεμόν.

Μὰ ἂς ἀφήσουμε μιὰ στιγμὴ τὰ θλιβερὰ τὰ καθηκοντα, καὶ ἂς πάρουμε πρῶτα τὸ λυχνάρι νὰ δούμε μήπως καὶ ξετρυπώσουμε τοὺς δυὸ τρεῖς ποὺ κάτι ἔννοιαθαν ἀπὸ συνείδηση, δὲ λέμε γιὰ τὸν ἔναν ποὺ τὴν εἶχε σωστὴ καὶ ἀκέρια, καὶ ἂς μὴν πολυακούγεται σήμερα. "Ισως ἔτσι δυναμώσῃ λίγο τὸ νεῦρο μας καὶ δὲ μᾶς κυριεύψῃ ἀβασταχτος πόνος διαβαζόντας ύστερα τὰ μερά καὶ τὰ ψυχρά.

Πρῶτος λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ὑποφερτοὺς προβάλλει μέσ' ἀπὸ τὴν ὄμιχλη δ Μάξιμος, ποὺ κάμποση με γαλοφροσύνη ἔδειξε δὲν ἔγραφε στοὺς Βενετούς ποὺ κατέτρεχαν τοὺς δρυδόδοξους Κρητικούς, πώς κακὸ παράδειγμα δείχνανε αὐτοῖς νῦν ἄρχουσι. Τέτοιο πρᾶμα νὰ γράψῃ ἐπίσημα Πατριαρχης, πάντα κάποιο φάρρος πρέπει νὰ φύλαγε στὴν ψυχή του. Ἄμεσως δημος, δ ἰδιος δ ιστορικὸς ποὺ μολογᾷ ἀλλοῦ χωρίς δισταγμὸ τὴν κακορίζικα τοῦ ἀνώτερου Κλήρου τῶν καιρῶν ἔκεινων, ξεχνιέται αὐτὴ τὴ φορὰ καὶ θαμάζει ποὺ μὲ τόση ἀφοβία διαφέντευαν τὸ Ἐθνος αο Πατριαρχαὶ ἔκεινοι. Δηλαδὴ ἔνας δυὸ στοὺς ἔκατὸ χρόνους. Τὸ δέκατο πέμπτο αἰώνα δ Μάξιμος, καὶ δ

(*) Κοίταξε ἀριθ. 281 282 καὶ 283.

Ίωάσαρ δ Δεύτερος, ἔκεινος δὲ ποὺ μήνησε τοῦ Μοχαμέτη πώς δχι τὰ γένεα του, μὰ καὶ τὰ χέρια του καὶ τὸ κεφάλι του νὰ κόψῃ, πάλε δὲ συγκατάνευε στὸν ἀνομο γάμο τοῦ Ἀμαρούστον μὲ τὴ Δούκισσα τῆς Ἀθηνᾶς κ' ἔπειτα μόλις στὸ δέκατο ἔχτο αἰώνα ξαναγούμε τὸν Ιερεμία τὸ Δεύτερο, ποὺ κάτι ἔκαμε καὶ αὐτὸς δταν ἔγραφε τοῦ Ντόγη πώς καιρὸ δὲν ἔχει νὰ συλλογίσται καινούρια μερολόγια, πώς τὰφίνει αὐτὸς ἡ Ἐκκλησία γιὰ καλλίτερους χρόνους, ἐπειδὴ ἔχει τώρα ἀλλα σπουδαιότερα νὰ κοιτάζῃ. Πολιτική, θὰ πητε, δχι καὶ τόσο ἡρωϊκὴ ποὺ νὰ τρελλαθῇ ἔνθρωπος. Κάπως πιὸ σημαντικὴ πράξη του εἶται δ πηγαιμός του στὴ Μόσχα κατὰ πρόσκληση τοῦ Τζάρου νὰ καθιερώσῃ Πατριαρχικὴ δέρα στὸν πρωτεύουσα τῆς Ρουσίας. Καὶ τοῦτο δημος, καθὼς καὶ μερικὰ ἀλλα ἀκόμα λιγότερο σπουδαιά, ἀποβλέπουν τὴν πολιτικὴ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τοὺς ζένους Ορθόδοξους, καὶ τὸ πολὺ μᾶς δείχνουνε πώς τῆς ἔφινε η Πόρτα τῆς Ἐκκλησίας τὸ λεύτερο νὰ συγκοινωνῇ καὶ μὲ ἀλλα Κράτη (¹).

Ο Πατριαρχης ποὺ πρῶτος ἔδειξε ζῆλο καὶ λαχτάρι νὰ συγγενέψῃ τὴν ἔξωτερη του πολιτικὴ μὲ τὴν ἔσωτερη μεταρρύθμιση καὶ ξαναγέννηση εἶται δ Κύριλλος Πρῶτος, δ Λούκαρι, (δέκατο ἔθδομ αἰώνα), καὶ γιὰ γάρη του ξέζει νὰ σταθοῦμε δῶ πέρα λίγο.

Εἶχανε ξαναπάρει ἀπάνω τους ἔκεινη τὴν ἐποχὴ οι Δυτικοὶ, κ' ἐλπίζοντας νὰ κατορθώσουνε ψὲ δρισυργίες δ, τι δὲν καταφέραν ἀλλοτες μὲ συνχροίηση, εἶχανε στείλει στὴν Πόλη Ιησούτες, πρῶτα λίγους, θετέρα πιώτερους. Οι Ιησούτες ἔκεινοι βρήκανε στὰδιο ἀνεμπόδιστο μέση στὰ σάπια νερά μας. Χύμιζαν ἔκει σὰν κροκόδειλοι. Ἀνεβοκατέβαζαν τοὺς Πατριαρχαδες μ' ὅπη γίνεται εύκολια. Ο Κρητικὸς δ Λούκαρις, ζήνθρωπος σπουδασμένος καὶ μὲ πολὺ φωτισμένες γιὰ τὸν καιρὸ του ίδεις, εἶδε ἀμέσως τὴν εύκαρπία ποὺ μᾶς παρουσιάζοταν μὲ τὴ Λουθηρανικὴ μεταρρύθμιση ποὺ ἔθραξε τότες. Κι ἀπὸ γράμματα του καὶ ἀπὸ ἀλλες πηγές φαίνεται θέσηιο πώς βρισκότανε σ' ἀδιάκοπη φιλία μὲ τοὺς σημαντικώτερους Διαμαρτυρούμενους τοῦ καιροῦ του, μὲ τὸν Αρχιεπίσκοπο τῆς Κανταβρηγίας, καὶ ἀργότερα

(1) Χρέος μας εἶναι νάναρφέρουμε καὶ τρεῖς τέσσερες ποὺ μαρτύρησαν σὲ δύστυχοις τοὺς πρώτους αἰώνες. Ἐπειδὴ, ἔχουν ἀπὸ τὸν Κύριλλο τὸ Λούκαρι, έγουμε καὶ τὸν ἄλλο τὸν Κύριλλο, τὸν Κονταρῖ, καὶ τὸν διὸ Παρθένους, Δεύτερο καὶ Τρίτο. Γιὰ τοὺς πολὺ ἀργότερους ἔδη μὲ μιλούμε.

τῆς ὑπέρβαλε τὸ ἀγκάλιασμα μὲ μὰ πλατύτερη, ἀναγέννηση τοῦ ἔθνους, μὰ καὶ δ Ραμᾶς δ φεουδαρχικὸς ἔκαμε τὸ σύλλογος νάνωνιση γιὰ μπάση τὴν κωντανὴ γλώσσα στὴν παιδεία καὶ δ δασκαλὸς Σενέτουλος ἔτρεξε μὲνούσασμὲν νὰ γοηθήσῃ τὸ ἔργο. Αύτὰ ἔλα εἶναι η δεσμολογία μόνο, η πνευματικὴ ζήτη, τὸν διλούνων αἰτίων, ποὺ ἀπαίτουν τὴν γλωσσικὴ μεταρρύθμιση. Τάσσαται νήπιατα, ποὺ πλέγονται κάτιο ἀπὸ τὰ φαινόμενα καὶ τὰ μάτια μὰς τὰ σκοτισμένα δὲν τὰ ξεχωρίζουν, εἰς καιρός, η ιστορία Ηδὲ τὰ ξεδικλύνη. "Ενα μονάχο δὲν μπορεῖ νὰ τάργηθῇ κανένας. Τονίστηκε ἀπὸ πολλοὺς καὶ τραγουδιέται σὲ ποιηματα καὶ κοπανίζεται σὲ ψεύτικα πώς η καταρρεύσαστα δεσμεύει τὴν ἐλεύθερη, ἀνάπτυξη τῆς ρωμαϊσμού. πνίγει τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους. Τὴν συνέδηση αὐτὴ τὴν ξέχει κάθε δημιουργικής καὶ δ ίδιος δ Σενέτουλος ἀκέρα. Δὲν ἔχουμε λοιπὸν μὰ συνείδηση, ξυπνημένη σὲ φωματικὲς ψυχές; Καὶ αὐτὸς δ ἀστοκρατικὸς κ. Ιδας δὲν ἀναγνωρίζει σὲ φωτεινές στιγμές του τὸ χαρακτηρικά έχει αὐτὸς τὸ καινοτομικό μας έγγημα, έπιως δημάζει ἀπεριφραστα τὸ γλωσσικό; «Η χρησιμοτέρη τῶν γραμματισμῶν καὶ δ ξυζητινούσμενὸς τῶν Φαναριωτῶν», ποὺ «ἀπ' τ